

พิษสารอินทรีย์ระเหยและสารทำลาย (Volatile organic compounds (VOCs) poisoning)

สารอินทรีย์ระเหยและสารทำลายเป็นผลผลิตจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในวงการอุตสาหกรรมอย่างแพร่หลาย ได้แก่ โรงงานกลั่นปิโตรเคมี โรงงานพลาสติก โรงงานเฟอร์นิเจอร์ สถานบริการปั้มน้ำมัน อู่ซ่อมรถ และการเกษตรจากการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถพบได้ในผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในบ้านเรือนและสำนักงาน เช่น น้ำยาล้างห้องน้ำ สเปรย์กำจัดยุงและแมลง สีทาบ้าน ทินเนอร์ น้ำยาทาเล็บ น้ำมันเบนซิน กาว เครื่องสำอาง การสูบบุหรี่ การถ่ายเอกสาร เป็นต้น

สารอินทรีย์ระเหยและสารทำลาย เข้าสู่ร่างกายจากการหายใจสัมผัสทางผิวหนังโดยตรง และทางปากจากการดื่มหรือกินอาหาร ที่มีการปนเปื้อน สารอินทรีย์ระเหยและสารทำลายที่ก่อให้เกิดพิษที่สำคัญ ได้แก่ เบนซีน (Benzene) โทลูอีน (Toluene) สไตรีน (Styrene) ไซลีน (Xylene) และไตรคลอโรเอทิลีน (Trichloroethylene) เป็นต้น

จากระบบเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา ระบบรายงาน 506 และ 506/2 ในปี พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014) สำนักระบาดวิทยาได้รับรายงานผู้ป่วยได้รับพิษจากสารอินทรีย์ระเหยและสารทำลาย จำนวน 23 ราย ไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต

ผู้ป่วยเพศหญิง 11 ราย ชาย 12 ราย อัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชาย 1 : 1.1 กลุ่มอายุที่มีรายงานผู้ป่วยมากที่สุดคือ กลุ่มอายุ 15 - 24 ปี จำนวน 8 ราย รองลงมา คือ 0 - 4 ปี 4 ราย อายุ 65 ปีขึ้นไป 3 ราย 5 - 9 ปี 2 ราย 10 - 14 ปี 2 ราย 25 - 34 ปี 35 - 44 ปี 45 - 54 ปี และ 55 - 64 ปี กลุ่มละ 1 ราย (รูปที่ 1) ผู้ป่วยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ นักเรียน 8 ราย รองลงมา คือ เกษตรกรรม 7 ราย ในปกครอง 6 ราย รับจ้าง และอื่น ๆ อย่างละ 1 ราย

พบผู้ป่วยสูงสุดในเดือนมีนาคม 4 ราย รองลงมา เดือนมกราคม พฤษภาคม และพฤศจิกายน เดือนละ 3 ราย เมษายน มิถุนายน กันยายน และตุลาคม เดือนละ 2 ราย กรกฎาคม และธันวาคม เดือนละ 1 ราย การเจ็บป่วยไม่ขึ้นอยู่กับฤดูกาล (รูปที่ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผู้ป่วยมากที่สุด 16 ราย รองลงมาคือ ภาคใต้ 4 ราย และภาคเหนือ 3 ราย ไม่มีรายงานจากภาคกลาง (รูปที่ 3) จังหวัดที่มีการรายงานมากที่สุดคือ จังหวัดศรีสะเกษ 14 ราย รองลงมา คือ บึงกาฬ ตาก ปัตตานี และนราธิวาส จังหวัดละ 2 ราย ลำพูน 1 ราย (รูปที่ 4) ส่วนใหญ่ เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชน ร้อยละ 73.91 รองลงมา คือ โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป (21.74%) และ

สถานีนอนมัย (4.35%) พบผู้ป่วยเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 80 และเขตเทศบาล (20%)

กรมโรงงานอุตสาหกรรมกำหนดสารอินทรีย์ระเหยและสารทำลายเป็นวัตถุอันตราย โดยหากมีการผลิต นำเข้า ส่งออก จะต้องมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายได้มีการกำหนด ซึ่งจากสถิติย้อนหลังรายการวัตถุอันตรายที่เป็นสารเคมีที่มีการแจ้งการนำเข้า และการส่งออกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 - 2557 พบว่า ประเทศไทยมีการนำเข้าสารอินทรีย์ระเหยที่สำคัญคือ เบนซีน ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ในปี พ.ศ. 2557 ผลิตและส่งออก ร้อยละ 36.67 ของการส่งออกวัตถุอันตรายที่เป็นสารเคมีทั้งหมด⁽¹⁾ ดังนั้นสารเบนซีนจึงเป็นสารอินทรีย์ระเหยที่ควรเฝ้าระวังมากที่สุด

การสัมผัสเบนซีนจากการทำงานและสิ่งแวดล้อมเป็นระยะเวลานาน จะทำให้เกิดการเจ็บป่วยขึ้นได้โดยทำให้เกิดพิษได้ 2 ลักษณะ คือ พิษแบบเฉียบพลัน ทำให้เกิดการระคายเคืองตา เยื่อบุทางเดินหายใจ ผิวหนัง และเยื่อบุกระเพาะอาหาร มึนงง เวียนศีรษะ คลื่นไส้ หากได้สัมผัสบริเวณผิวหนังนาน ๆ ทำให้ผิวหนังร้อนแดง เป็นผื่นนูน ผิวหนังแห้ง ตกสะเก็ด ในรายที่รุนแรงอาจมีภาวะหัวใจเต้นผิดจังหวะ การหายใจล้มเหลว ความรุนแรงของการได้รับพิษ ขึ้นอยู่กับปริมาณความเข้มข้นที่ได้รับ ถ้าได้รับมากกว่า 20,000 ppm. ใน 5 - 10 นาที จะเสียชีวิตทันที และพิษแบบเรื้อรัง มีผลต่อระบบประสาท ทำให้ปวดศีรษะ เวียนศีรษะ เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย หงุดหงิด กระวนกระวาย การตัดสินใจไม่ดี นอนไม่หลับ กล้ามเนื้ออ่อนแรง สมอองถูกทำลาย ทำให้จำนวนเม็ดเลือดขาว และเกล็ดเลือดต่ำเกิดโลหิตจางแบบ Aplastic anemia อาจทำให้เกิดมะเร็งเม็ดเลือดขาว ชนิด Acute Myeloblastic Leukaemia (AML)⁽²⁻⁴⁾

จากการศึกษาการสัมผัสสารเบนซีนในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา⁽⁵⁾ ได้ทำการตรวจหาสาร S-phenylmercapturic acid (S-PMA) ในปัสสาวะใช้เป็นตัวชี้บ่งทางชีวภาพถึงการได้รับสัมผัสสารเบนซีนเข้าสู่ร่างกาย พบว่า ค่าเฉลี่ยปริมาณสาร S-PMA อยู่ในช่วง 0.00 - 29.24 ไมโครกรัมต่อกรัมครีเอตินีน (ค่าความปลอดภัยที่ ACGIH กำหนด 25 ไมโครกรัมต่อกรัมครีเอตินีน) และพบปัจจัยที่ทำให้ปริมาณสาร S-PMA ในปัสสาวะของพนักงานในปั้มน้ำมันเพิ่มขึ้นคือ การสูบบุหรี่ การรับประทานอาหารขณะปฏิบัติงาน และสถานที่ตั้งปั้มน้ำมันอยู่ในเมือง ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าพนักงานในปั้มน้ำมันนั้น มีความเสี่ยงในการได้รับสัมผัส

สารเบนซีนจากสภาวะแวดล้อมในการทำงานอีกด้วย การศึกษาดังกล่าวสามารถที่จะยืนยันได้ว่า การทำงานในบริเวณปั้มน้ำมันมีความเสี่ยงต่อการได้รับสัมผัสสารเบนซีน ดังนั้น สำนักโรคจาก การประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค ได้มีการวางแผนที่จะดำเนินการเฝ้าระวังในพื้นที่เสี่ยง ในปี พ.ศ. 2559 ที่จังหวัดระยอง และลำพูน โดยการตรวจเมตาโบไลต์ที่เป็นตัวบ่งชี้ทางชีวภาพ (Biomarker) ในปัสสาวะเพื่อให้ได้ข้อมูลวางแผนในการป้องกันต่อไป

สรุป จากรายงานการศึกษาวิจัยและข้อมูลที่มีการได้รับรายงานการเฝ้าระวังของสำนักโรคระบาดวิทยา เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่าน มาเล็กน้อยซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียน 8 ราย อายุผู้ป่วยน้อย ที่สุด 1 ปี ซึ่งอาจเกิดจากการสัมผัสโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือ อุบัติเหตุจากการเก็บสารเคมีอย่างไม่เหมาะสม เช่น การเก็บใน อุปกรณ์ หรือขวดเครื่องดื่ม หรือน้ำอัดลม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบต่อสุขภาพ และการรายงานผู้ ป่วยจากระบบเฝ้าระวังโรคยังพบค่อนข้างน้อย ข้อมูลที่ได้รับไม่ ระบุชนิดของสารและไม่ทราบประวัติการสัมผัสที่ชัดเจน อาจสืบ เนื่องจากการซักประวัติ ผู้ป่วยไม่ทราบชนิดของสาร หรือสารที่มี การสัมผัสอยู่ในรูปของ Organic solvent mixtures หรืออาจ รวมถึงข้อจำกัดในการวินิจฉัยของแพทย์

เอกสารอ้างอิง

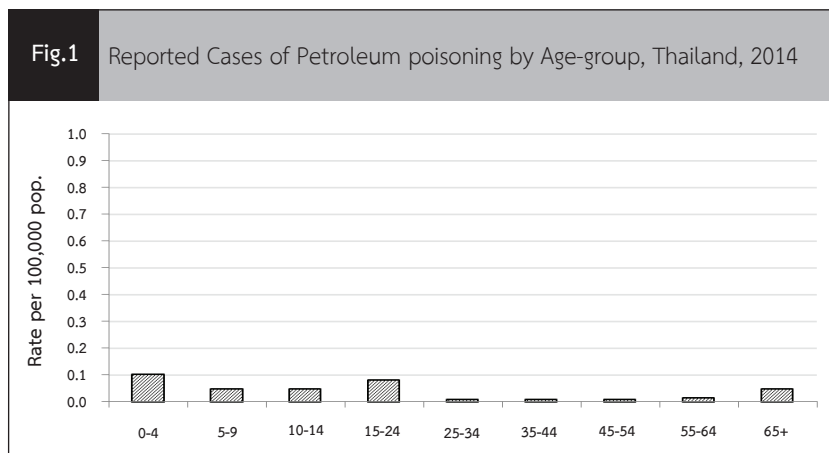
1. กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงการอุตสาหกรรม. ข้อมูล การประกอบการวัตถุอันตราย ปี 2557 [Internet]. 2014 [cited 9 June 2015]. Available from: <http://www.diw.go.th/hawk/content.php?mode=spss58>
2. Inchem.org. Benzene (IARC Summary & Evaluation, Supplement7, 1987) [Internet]. 2015 [cited 9 June 2015]. Avail- able from: <http://www.inchem.org/documents/iarc/suppl7/benzene.html>
3. Inchem.org. Benzene (EHC 150, 1993) [Internet]. 2015 [cited 9 June 2015]. Available from: <http://www.inchem.org/documents/ehc/ehc/ehc150.htm>
4. Baan R, Grosse Y, Straif K, Secretan B, El Ghissassi F, Bouvard V et al. A review of human carcinogens—Part F: Chemical agents and related occupations. *The Lancet Oncol- ogy*. 2009;10(12):1143-1144.
5. สุกรีธา ศ, อินทร์ชัย ว, เพิ่มพูน พ. การเฝ้าระวังโรคจาก การประกอบอาชีพที่สัมผัสสารเบนซีน กรณีศึกษาสถานีบริการน้ำมัน เชื้อเพลิง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารพิษวิทยาไทย*. 2008;23:48-57.

ผู้เรียบเรียง

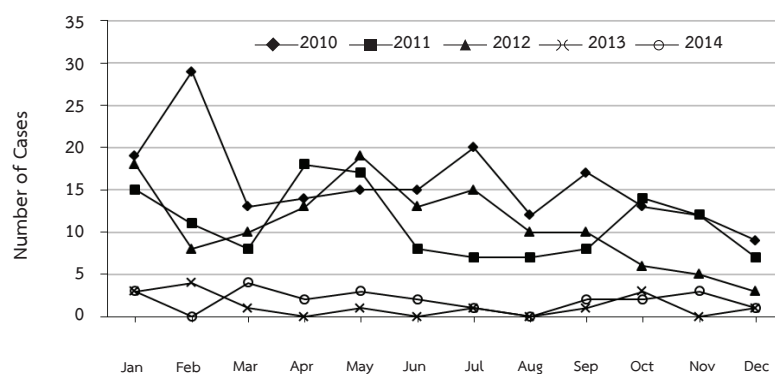
กัญฐิกา ถิ่นทิพย์

บรรณาธิการ

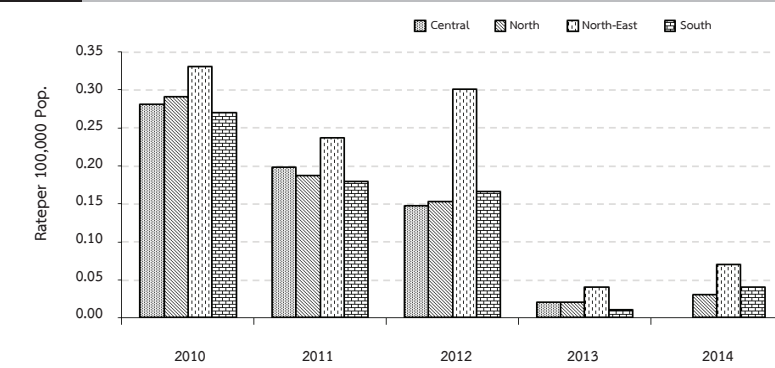
ดร. แสงโฉม ศิริพานิช, นพ.คำนวณ อึ้งชูศักดิ์

Fig.2 Reported Cases of Petroleum poisoning by Month, Thailand, 2010 - 2014

Fig.3 Reported Cases of Petroleum poisoning per 100,000 Population, by Region, Thailand, 2010 - 2014

Fig.4 Reported Cases of Petroleum poisoning by Province, Thailand, 2014

